

KAKO NAPISATI I OBJAVITI RAD KOJI SPONZORIŠE FARMACEUTSKA INDUSTRIJA

HOW TO WRITE AND GET PUBLISHED INDUSTRY- SPONSORED MANUSCRIPT

Tatjana Šipetić¹

¹ Farmaceutska komora Srbije, Beograd, Srbija/ *The Pharmaceutical Chamber of Serbia, Belgrade, Serbia*

SAŽETAK

Biomedicinski časopisi i farmaceutska industrija imaju zajednički cilj da se poveća transparentnost i proširi mogućnost pristupa recenziranim objavljenim istraživanjima, s tim da se poveća efektivnost u procesu prijavljivanja radova da bi se prilagodili rastućem broju rukopisa, kao i da se identifikuje adekvatno mesto za objavljivanje odredjenog istraživanja. Cilj ovog rada je pomogne autorima u pripremi rukopisa, njegovom slanju, kao i u poboljšanju kvaliteta i bržem publikovanju istraživanja sponzorisanih od strane industrije. Međunarodno društvo za profesionalce u medicinskom izdavaštvu i farmaceutska industrija su 2008. godine osnovali jedinstveno udruženje pod nazivom „Inicijativa za uvid u izdavaštvo i praksu u medicini” (MPIP), a 2009. godine su identifikovali prioritete za racionalizovanje procesa i zahteva kod prijavljivanja rukopisa da bi se omogućilo brže objavljivanje i širenje rezultata kliničkih ispitivanja sponzorisanih od strane industrije. Takođe, akcenat je na unapređenju znanja autora o pripremi rukopisa i načinu podnošenja prijave da bi se povećala efektivnost, kvalitet i transparentnost u objavljivanju istraživanja sponzorisanih od strane industrije. Napravljen je i Priručnik za autore za predaju rada radi grupisanja dobrih praksi u pripremi i dostavljanju rukopisa koji opisuju sponzorisano istraživanje.

Ključne reči: objavljivanje, predaja, rukopis, Međunarodno društvo za profesionalce u medicinskom izdavaštvu, Inicijativa za uvid u izdavaštvo i praksu u medicini -MPIP, farmaceutska industrija

SUMMARY

Biomedical journals and the pharmaceutical industry share the goals of enhancing transparency and expanding access to peer-reviewed research; with need to increase efficiency in the submission process to accommodate the rising manuscript volume and identify suitable venues to publish this research. The aim of this paper is to assist authors in preparing the manuscript, submitting it, as well as in improving it's quality and faster publication of industry-sponsored research. Members of the pharmaceutical industry and the International Society for Medical Publication Professionals founded a unique collaborative venture in 2008 – the Medical Publishing Insights and Practices initiative (MPIP). In 2009, they identified and prioritized opportunities to streamline the submission process and requirements, in order to support prompt publication and dissemination of clinical trial results in the face of increasing manuscript volume. Also, they put the emphasis on improving author's knowledge on manuscript preparation and submission in order to increase efficiency and enhance quality and transparency in the publication of industry-sponsored research. To adress this need, they supported development of an Authors' Submission Toolkit to compile best practices in the preparation and submission of manuscripts describing sponsored research.

Keywords: Publishing, Submission, Manuscript, International Society for Medical Publication Professionals, Medical Publishing Insights and Practices initiative – MPIP, Pharmaceutical industry

Uvod

Inicijativa za uvid u izdavaštvo i praksu u medicini (Medical Publishing Insights and Practices initiative - MPIP) je osnovana, 2008. godine, od strane članova farmaceutske industrije i Međunarodnog društva za profesionalce u medicinskom izdavaštvu (International Society for Medical Publication Professionals - ISMPP), sa ciljem povećanja poverenja, transparentnosti i integriteta u izdavanju kliničkih studija koje su sponzorisane

od strane industrije (1-8). Trenutni članovi MPIP-a su AstraZeneca, Amgen, GlaxoSmithKline, Pfizer i ISMPP. U septembru 2009. godine, MPIP je sazvaio forum urednika i izdavača časopisa i definisani su prioritete za pojednostavljenje procesa prijavljivanja radova, podržavajući tako brže objavljivanje i omogućavajući bržu dostupnost rezultata kliničkih istraživanja (1-8). Takođe, napravljen je „Priručnik za autore za slanje rukopisa” („Authors' Submission Toolkit”) koji olakšava sve korake vezane za publikovanje istraživanja sponzorisanog od

strane industrije (1). Cilj ovog rada je da pomogne autorima u pripremi rukopisa, njegovom slanju, kao i u poboljšanju kvaliteta i bržem publikovanju istraživanja sponzoriranih od strane industrije.

Autori rukopisa koji sponzoriše farmaceutska industrija

Većina časopisa je usvojila smernice Međunarodnog komiteta urednika medicinskih časopisa (ICMJE), koje navode da autor može da bude samo ona osoba koja zadovoljava sva tri kriterijuma autorstva i to da su dali značajan doprinos "konceptu i dizajnu istraživanja, sakupljanju podataka, ili analizi i interpretaciji podataka; sastavljanju/pregledu rukopisa sa važnim intelektualnim sadržajem; i odobrenju konačne verzije koja će biti objavljena" (1,9). Važno je znati da npr. samo prikupljanje podataka, ili obezbeđivanje finansija, ili opšti nadzor nad istraživanjem, ne čini te istraživače autorima radova. Doprinos svakog pojedinca, ukoliko ne ispunjava kriterijume postavljene za autora, može se navesti u zahvalnici svakog rada (1,9). Stoga je važno da se jasno, pre pokretanja istraživanja, definiše ko su autori, a ko saradnici ili sponzori istraživanja. Takođe, pri dogovoru je potrebno voditi računa o ograničenju broja autora u nekim časopisima.

Ukoliko tekstove pišu profesionalni medicinski pisci ili agencije, obavezno je da to uredništvo časopisa dozvoljava (10,11). Smernice Evropskog udruženje pisaca za medicinu (EMVA) jasno definišu kriterijume za autorstvo profesionalnih medicinskih pisaca i koristan su vodič za rešavanje nedoumica oko autorstva (10-12).

Često uredništvo časopisa zahteva da se za svakog autora rada navede način na koji je doprineo realizaciji napisanog rada (9).

Uloga autora za korespondenciju

Većina časopisa preporučuje da autora za korespondenciju u ime drugih autora rada preda rukopis za objavljivanje u časopisu i da realizuje sve kontakte sa uredništvom časopisa (1). Međutim, autor za korespondenciju ne mora nužno biti vodeći ili prvi autor rukopisa, ali da je potrebno da ima puni pristup podacima studije kako bi osigurao tačnost i potpunost sadržaja rukopisa.

Sukob interesa

Javnost podataka o sukobu interesa je presudno za poboljšanje transparentnosti i verodostojnosti pri objavljivanju radova (9-12). Obavezujuće je da autorima rada mora da bude jasno koje vrste

informacija treba da budu javne i način na koji to treba da urade. Veliku pomoć u ovom delu procesa su mnoge smernice i protokoli koje pružaju sve vrste informacija o tome šta treba da se obelodani i na koji način (smernice CMJE iz 2009. godine, ili EQUATOR mreža) (13). Posebno je važno naznačiti bilo kakvo finasiranje koje može da utiče na istraživački dizajn, sprovođenje, izveštavanje ili interpretaciju podataka. Ovakva praksa omogućava ispravno odlučivanje ko može, a ko ne da bude recezent određenog rukopisa podnetog za objavljivanje u časopisu.

Politika objavljivanja

Većina časopisa zahteva izjavu autora da rukopisi nisu bili prethodno objavljeni u nekom časopisu, isključujući izveštaje, kao što su tabelarni zbirni podaci u bazi podataka nekog istraživanja, kao što je clinicaltrials.gov (14). Neki časopisi opet zabranjuju predaju rukopisa koji su prethodno bili prezentovani na nacionalnim ili međunarodnim konferencijama.

Plan objavljivanja

Plan objavljivanja je korisno sredstvo za sponzore iz sektora industrije radi jednostavnijeg grafičkog prikaza redosleda objavljivanja podataka, definisanja ciljeva objavljivanja, kao i identifikacije ciljnog auditorijuma i vremenskog sleda događaja (1,14). Za obimne studije sa više mogućih ishoda, sveobuhvatni plan objavljivanja može pomoći u pružanju detalja o različitim publikacijama i njihovom međusobnom odnosu kako bi se izbegla suvišnost. Plan objavljivanja korisno je napraviti pre dobijanja rezultata, čime se takođe dokumentuje i namera da se podaci studije objave bez obzira na ishode.

Uputstvo za autore

Uputstvo za autore određenog časopisa pruža sve neophodne informacije za pisanje rada i obično se naziva vodičem za autore (1,9). Dodatne informacije o časopisu uvek se mogu dobiti iz ažuriranih podataka na internet stranici časopisa. Najčešće su to informacije o oblasti koje obuhvata časopis, ciljevima časopisa, politici časopisa, dokumentaciji neophodnoj za podnošenje rukopisa, trajanju recenziranja radova, uslovima koje treba ispuniti pre prihvatanja rukopisa, kontakt podatke uredništva i drugo.

Šta uraditi pre početka istraživanja?

Veoma je važan kvalitetan dizajn studije, da bi bilo sprečeno odbacivanje prijema rukopisa

od strane urednika časopisa (9). Kod određivanja dizajna studije od najveće pomoći je upoređivanje izabranog dizajna sa dizajnom studije iz objavljenih članaka sa sličnom temom ili dizajn baziran na standardizovanoj metodologiji istraživanja. Korisne informacije o dizajnu studija mogu se prikupiti od istraživača, saradnika ili kolega, a naročito onih koji su sprovodili studije iz iste oblasti.

Broj zahteva regulatornih tela za sprovođenje studija i objavljivanja podataka takođe raste. Tokom postupka podnošenja rukopisa, često je u zahtevima časopisa potvrda da su pre objavljivanja zadovoljeni regulatorni zahtevi. Od nedavno zahteva se potvrda da je izvršena registracija istraživanja u javno dostupnoj bazi podataka, kao što su EQUATOR mreža (mreža koja pruža linkove ka brojnim konsenzusnim

preporukama za prijavljivanje različitih vrsta studija), QUOROM i PRISMA (baze sistematskih preglednih radova i meta-analiza), CONSORT (baza randomizovanih istraživanja), STARD (baza studija dijagnostičkih testova), MOOSE (baza meta - analize opservacijskih studija) i STROBE (baza opservacionih epidemioloških studija) (9,13,15-18).

Izbor časopisa

U izboru časopisa, ključno je identifikovati časopis putem kojeg možemo da dođemo do ciljne populacije. Porastom elektronskog i otvorenog pristupa za objavljivanje radova stvorene su nove mogućnosti za distribuciju rezultata istraživanja

Tabela 1. Prikaz koraka u izboru odgovarajućeg časopisa za publikaciju rezultata istraživanja (adaptirano prema referencama 19 i 20)/ Table 1 Overview of the steps in selecting the appropriate journal for the publication of the research results (adapted from references 19 and 20)

Korak jedan/ Step one	Sprovođenje interne procene/ Conduct internal assessment	<ul style="list-style-type: none"> • Objasniti ciljeve / <i>Explaine aims</i> • Ispitati očekivanja korišćenjem eksterne provere (npr. kolega, autora ili istraživača)/ <i>Test expectations using an external check (e.g. colleagues, author or investigator)</i> • Prilagoditi ciljeve u skladu sa potrebom i verifikovati ciljeve za objavljivanje istraživanja/ <i>Adjust goals as needed and verify aims for research publication</i>
Korak dva/ Step two	Izbor liste časopisa / Choosing a Journal List	<ul style="list-style-type: none"> • Upotrebiti interne i eksterne resurse za sastavljanje liste časopisa (npr. istraživanje PubMed, direktorijuma The Directory of Open Access Journals)/ <i>Use internal and external resources to compile list of journals (e.g. research PubMed, The Directory of Open Access Journals)</i> • Mentori, autori i koautori, sponzori i drugi istraživači mogu da predlože časopise/ <i>Mentors, authors and co-authors, sponsors and other researchers may propose journals</i> • Precizirati liste potencijalno atraktivnih časopisa na osnovu analize/ <i>Refine list of potentially attractive journals based on analysis</i>
Korak tri/ Step three	Identifikacija najboljeg časopisa/ Identify top choices	<ul style="list-style-type: none"> • Proceniti usklađenost časopisa sa ciljevima objavljivanja pregledom prethodnih brojeva časopisa i uputstava za autore/ <i>Assess journal's fit publication goals by reviewing previous issues of the journal and instructions to authors</i> • Ukloniti časopise koji ne ispunjavaju ciljeve objavljivanja/ <i>Eliminate journals not meeting publication goals</i> • Suziti listu i usredsrediti se na mali broj najboljih časopisa (prema Impact Factor-u, broju publikovanih izdanja godišnje, stopi objavljivanja, vremenu do recenzije, vremenu do prihvatanja, ograničenju u dužini članka, vrsti članaka koje se obično objavljuju, prihvatanju sponzorstva u industriji, prihvatanju medicinske pomoći u pisanju rada, naplate za publikovanje, ubrzane recenzije ili objavljivanja, itd)/ <i>Narrow down the list and focus on a small number of top journals (by Impact Factor, number of publications per year, publication rate, time to review, time to acceptance, article lenght restrictions, types of articles typically published, acceptance of industry sponsorship, acceptance of acknowledged medical writing assistance, charges for publications, expedited peer-review or publication services, etc.)</i>

i omogućena je obimnija i brža dostupnost ovim podacima. U cilju izbora časopisa mogu da pomognu koraci opisani u tabeli 1 (19,20).

Objavljivanje rezultata koji nisu potvrdili postavljenu hipotezu i cilj istraživanja

Sva biomedicinska istraživanja treba da budu dokumentovana i objavljena bez obzira na rezultate dobijene istraživanjem. Rezultati koji nisu potvrdili postavljenu hipotezu i cilj istraživanja možda mogu da zbune istraživače i predstave problem zbog utiska da časopisi obično ne žele da ih objave (9). Međutim, svaki dobije rezultat je dobar. Čak i negativan nalaz ukazuje drugim istraživačima da promene nešto u dizajnu studije i daje smernice za drugačij pristup problematici. Nekoliko časopisa posebno ističu da su zainteresovani za rukopise koji opisuju negativne rezultate istraživanja i to: Archives of Drug Information, BMC Research Notes, Journal of Drug Assessment, Journal of Negative Results in Biomedicine, PLoS One and Trials. Detaljniji spisak časopisa može se naći na internet stranici MPIP-a (www.mpip-initiative.org).

Priprema rukopisa za objavljivanje

Rukopis za odabrani časopis priprema se prema uputstvu za autore za dati časopis (1,9). Uputstva pri pripremi rukopisa je obavezno poštovati jer svako drugačije ponašanje predstavlja grešku i može da bude razlog odbijanja rukopisa za objavljivanje u časopisu. Uputstvo za autore daje jasne informacije o formatu i dužini rukopisa, ograničenjima po pitanju broja reči u sažetku, broju priloga itd. Poštovanje ovih zahteva omogućava bržu recenziju i pomaže uredništvu časopisa da ostanu u okvirima predviđenih budžeta. Vodič za autore i/ili povratne informacije od urednika mogu pomoći da se jasnije utvrdi koje vrste dodatnih podataka, sadržaja itd. mogu biti uključene u štampanu i online verziju dokumenta. Pri pisanju rada treba koristiti odgovarajuću gramatiku, interpunkcije i jezik. Proverite da li naslov rada, odgovara ciljevima, rezultatima i zaključcima istraživanja.

Pri pisanju rukopisa treba jasno definisati cilj istraživanja, opisati način izvođenja istraživanja (metodologiju) i rezultate istraživanja. Svaki rad treba da sadrži sledeće delove: sažetak, uvod, metode, rezultate, diskusiju, zaključak, zahvalnicu, literaturu i priloge (tabela 2) (1,9,21). Uz svaki rukopis šalje se propratno pismo. Propratno pismo je prvi rezime studije koji će pročitati urednik i pruža prvu (a ponekad i jedinu) priliku za prenošenje obrazloženja, značaja i važnosti studije

za objavljivanje u časopisu odgovarajuće tematike. Naslov rada, sažetak i propratno pismo moraju biti jasni i zainteresovati urednika za rukopis, jer se može desiti da se samo na osnovu ovih delova rada donese odluka da li se rad prihvata za recenziju ili se odbija bez dalje recenzije.

Recenzija, revizija i ponovno podnošenje rukopisa za objavljivanje

Časopisi koriste različite sisteme i pristupe za recenziju radova. Neki časopisi najviše koriste unutrašnju uredničku recenziju, ali većina zavisi od eksternih recenzenata, spoljašnjih nezavisnih stručnjaka koje časopis angažuje za procenu kvaliteta predatih rukopisa. Recenzije rukopisa treba da budu konstruktivne i da pruže vredne sugestije za poboljšanje kvaliteta rukopisa. Recenziranje doprinosi izboru najkvalitetnijih i najzanimljivijih radova za objavljivanje, ali ono, takođe, obezbeđuje integritet publikacionog procesa.

Eksterni proces recenziranja može da bude zatvorenog i otvorenog tipa (9). Zatvorene recenzije mogu da budu jednostruko (zagarantovana anonimnost autora recenzije) ili dvostruko slepe (anonimnost autora recenzije i autora rukopisa). Obično se obezbeđuju dve nezavisne recenzije za jedan rukopis. Ukoliko su obe pozitivne, prihvata se, a ako su obe negativne rukopis za objavljivanje se odbija. Ukoliko je jedna recenzija pozitivna a druga negativna, traži se mišljenje trećeg recenzenta i donosi se konačna odluka. Pored toga postoje zatvorene i otvorene recenzije. Otvoreni tip recenzije isključuje svaku anonimnost, tako da su autori rukopisa i recenzenti rukopisa poznati jedni drugima, a to znaju i sami čitaoci časopisa.

U nekim slučajevima rukopis se može odbiti samo nakon interne uredničke recenzije, nekada na osnovu dve eksterne recenzije (9). Neki časopisi će pružiti kratko objašnjenje zašto smatraju da rukopis nije adekvatan za objavljivanje u njihovom časopisu. Ove povratne informacije mogu pomoći u odlučivanju da li će autori pobiti odluku časopisa ili rukopis unaprediti prema komentarima i predati na objavljivanje u neki drugi časopis.

Konačno, rukopis može biti prihvaćen za objavljivanje uz manju ili veću reviziju (9). Da bi rukopis bio prihvaćen za objavljivanje, važno je da dati odgovore na sve komentare recenzenata i uredništva, i poštovati ih ili obrazložiti nemogućnost da budu uvaženi. Cilj recenzije je unapređenje recenzije treba shvatiti kao dobronamerne savete u cilju unapređenja kvaliteta naučnog rada autora.

Tabela 2. Struktura rukopisa za objavljivanje u časopisu (adaptirano prema referencama 1, 9 i 2) / Table 2 Manuscript's structure for publishing in journal (adapted from references 1,9 and 2)

Naslov i sažetak/ Title and abstract
Naslov treba da budu kratak i jasan. Sažetak može da bude strukturiran (Uvod/Cilj/Metode/Rezultati/Zaključak) ili deskriptivan (jedinствен paragraf). Broj reči u sažetku uglavnom treba da bude između 200 i 300 reči, u skladu sa uputstvom. Naslov i sažetak treba da se podudaraju. Navesti samo najbitnije rezultate istraživanja, a za ključne rezultate navesti p vrednost i apsolutne brojeve. Ispod sažetka navedi ključne reči (obično 3-5), kao što traži časopis, kako bi omogućili pretragu članka u bazama podataka. / <i>Title should be short and clear. Abstract can be structured (Introduction/ Objective/ Methods/ Results/ Conclusion) or descriptive (one paragraph). Generally, abstract should have between 200 and 300 words, in accordance with the instruction. Title and abstract should match up. Provide only the most relevant research results, for key findings include p-values and absolute numbers. Provide key words, under abstract (usually 3-5), as instructed by the journal, to enable database searching of the article.</i>
Uvod/ Introduction
Prvo je potrebno definisati pitanje na koje istraživač želi da da odgovor. Potom se navodi šta je o tom pitanju poznato, a šta ne (na bazi najnovije literature). Takođe, treba ukazati na kontradiktornost dosadašnjih nalaza. Jasno navesti cilj istraživanja i obrazložiti zbog čega je opravdan. Uvod treba da bude kratak i jasan, napisan na osnovu najnovijih literaturnih podataka. / <i>First, the researcher's question should be define. Then, state the known and unknown about this question (based on the latest literature). You should point out the contradiction of the findings. Clearly state the purpose of the research and explain why it is justified. The introduction should be short and straightforward, based on the latest literature data.</i>
Materijal i metod(e)/ Material and method(s)
Detaljno opisuje metodologiju istraživanja. Neophodno je da sadrži podatke koji se odnose na: dizajn studije, broj ispitanika, kriterijume za uključivanje i isključivanje ispitanika u studiju, tip randomizacije, mesto i vreme izvođenja studije, način prikupljanja podataka, vrstu korišćenih upitnika, način određivanja veličine uzorka, način obrade podataka, definisanje ishodnih mera, merenje komplijanse, sva etička razmatranja koja su uticala na dizajn studije, itd. Prema uputstvu autorima treba sagledati da li metod istraživanja treba da predstavlja jednu celinu ili treba da bude podeljena u podceline. / <i>It provides a full explanation of the study methodology. It must include data related to: study design, number of respondents, inclusion and exclusion criteria, type of randomization, place and time of the study, method of data collection, type of questionnaires used, method of determining sample size, method of data processing, defining outcome measures, measuring compliance, all ethical considerations that influenced the study design, etc. Refer to journal instructions as to whether methods and results should remain as separate sections or be combined.</i>
Rezultati/ Results
Jasno opisati ispitanike, stopu obuhvata, nedostajuće podatke. Prikazati rezultate istraživanja kroz priloge (tabele, grafikone, slike i drugo), a najvažnije tekstualno opisati. / <i>Clearly report patient population characteristics, coverage rate, missing data. Present research results through attachments (tables, charts, figures, etc.) but the most important through text.</i>
Diskusija/ Discussion
Diskusija treba da odgovori na pitanje zašto je istraživanje rađeno, da omogući upoređivanje dobijenih rezultata sa rezultatima drugih istraživanja, kao i da prikaže u čemu je naučni doprinos datog istraživanja. Zatim je neophodno ukazati na nedostatke studije i predložiti dalja istraživanja. / <i>Discussion should answer the question why the research was done, allow comparison obtained results with results of other research, and show what the scientific contribution of the research is. It is necessary to point out the shortcomings of the study and suggest further research.</i>
Zaključak/ Conclusion
Potrebno je navesti značaj sprovedenog istraživanja i moguće implikacije na praksu/politiku. Zaključci direktno treba da se odnose na postavljene ciljeve. Moguće je ukazati na važnost daljih istraživanja. / <i>The importance of the research and the possible implications for practice/policy should be outlined. The conclusions should directly relate to the stated goals. It is possible to point out the importance of further research</i>
Zahvalnice/ Acknowledgments
Neophodno je navesti vrstu pomoći koja je dobijena od sponzora ili predstavnika sponzora za realizaciju istraživanja, kao i imena profesionalnih pisaca, uredništva ili drugih saradnika ili bilo kog trećeg lica koja su učestvovala u pisanju rukopisa. / <i>It is necessary to indicate any type of assistance received from the sponsor or sponsor representative, as well as names of professional writers, editorial staff or other contributors or any third party who participated in the writing of the manuscript.</i>

Literatura/References

Literatura u radu najčešće se citira na dva načina: Vankuveski i Harvardski. Korišćenu literature treba citirati prema uputstvu autora za dati časopis. Obično je dozvoljeno da se navede do 30 referenci. Obratiti pažnju da li časopis dozvoljava citiranje neobjavljenih podataka. Ukoliko nije dozvoljeno, navode se u samom tekstu. Obavezno je navedenu literaturu povezati sa tekstom i to na mestima u tekstu gde je korišćena. Od velike koristi su programi za automatsko unošenje referenci (Mendeley, EndNote itd). / *In most cases references are cited in two ways: Vancouver and Harvard. The references should be cited according to the journal's instructions for authors. Up to 30 references are usually allowed. Check if the journal allows citation of unpublished data. If it is not allowed, they should be stated in the text itself. It is obligatory to relate the mentioned reference with the place in the text where it was used. Programs for automatic input of references are of great use (Mendeley, EndNote itd).*

Zaključak

U okviru ovog preglednog rada prikazani su osnovni koraci za pripremu rukopisa za objavljivanje, način odabira časopisa, način recenziranja i revidiranja radova, kao i način komunikacije između autora i uredništva časopisa. Veća pažnja je stavljena na najznačajnija mesta (prekretnice) u pripremi rukopisa, slanju i unapređenju kvaliteta priređenog rukopisa za istraživanja koja sponzorise industrija.

Literatura

1. Chipperfield L, Citrome L, Clark J, David FS, Enck R, Evangelista M, et al. Authors' Submission Toolkit: a practical guide to getting your research published. *Curr Med Res Opin* 2010;26(8):1967-82.
2. American Medical Writers Association (AMWA). Available at: <http://www.amwa.org/> (Last accessed: April 26, 2010)
3. European Medical Writers Association (EMWA). Available at: <http://www.emwa.org/> (Last accessed: April 26, 2010)
4. European Medicines Agency (EMA) Good Clinical Practice. Available at: <http://www.ema.europa.eu/Inspections/GCPgeneral.html> (Last accessed: April 26, 2010)
5. EQUATOR (Enhancing the Quality and Transparency of Health Research) Network. Available at: <http://www.equator-network.org/> (Last accessed: April 26, 2010)
6. International Committee of Medical Journal Editors (ICMJE). Uniform Requirements for Manuscripts Submitted to Biomedical Journals: Writing and Editing for Biomedical Publications. Available at: <http://www.icmje.org/> (Last accessed: April 26, 2010)
7. World Medical Association (WMA). Declaration of Helsinki – Ethical Principles for Medical Research Involving Human Subjects Declaration of Helsinki (2008). Available at: <http://www.wma.net/en/30publications/10policies/b3/index.html> (Last accessed: April 26, 2010)
8. World Health Organization. International Clinical Trials Registry Platform (ICTRP). Available at: <http://www.who.int/ictrp/en/> (Last accessed April 26, 2010)
9. Šipetić Grujičić S. Lalić N (urednici). Napisati, objaviti, prezentovati i vrednovati naučno delo. Beograd: Medicinski fakultet Univerziteta u Beogradu, 2016.
10. Daskalopoulou SS, Mikhailidis DP. The Involvement of Professional Medical Writers in Medical Publications (Editorial). *CMRO* 2005;21:307-10.
11. Jacobs A. The Involvement of Professional Medical Writers in Medical Publications: Results of a Delphi Study. *CMRO* 2005; 21(2):311-6. Available at: <http://www.emwa.org/MembersDocs/GhostDelphi.pdf> [Last accessed April 26, 2010]
12. Jacobs A, Wager E. European Medical Writers Association (EMWA) guidelines on the role of medical writers in developing peer-reviewed publications. *CMRO* 2005; 21(2):317-21. Available at <http://www.emwa.org/MembersDocs/GuidelinesCMRO.pdf> (Last accessed: May 18, 2010)
13. PRISMA (Preferred Reporting Items for Systematic Reviews and Meta-Analyses) Statement (previously the QUOROM Statement). Available at: <http://www.prisma-statement.org/> (Last accessed: April 26, 2010)
14. Graf C, Battisti WP, Bridges D, et al. Good Publication Practice for Communicating Company Sponsored Medical Research: the GPP2 Guidelines. *BMJ* 2009; 339:b4330. Available at: http://www.bmj.com/cgi/reprint/339/nov27_1/b4330 (Last accessed: April 26, 2010)
15. PRISMA (Preferred Reporting Items for Systematic Reviews and Meta-Analyses) Statement (previously the QUOROM Statement). Available at: <http://www.prisma-statement.org/> (Last accessed: April 26, 2010)
16. STARD (Standards for the Reporting of Diagnostic Accuracy Studies) Statement. Available at: <http://www.stard-statement.org/> (Last accessed April 26, 2010)
17. STROBE (Strengthening the Reporting of Observational Studies in Epidemiology) Statement. Available at: <http://www.strobe-statement.org/> (Last accessed: April 26, 2010)
18. Stroup DF, Berlin JA, Morton SC, et al. Meta-analysis of observational studies in epidemiology: a proposal for reporting. Meta-analysis Of Observational Studies in Epidemiology (MOOSE) group. *JAMA* 2000;283(15):2008-2012. Available at: <http://jama.ama-assn.org/cgi/reprint/283/15/2008> (Last accessed: April 26, 2010)

-
19. British Medical Journal (BMJ). Is the BMJ the Right Journal for My Research Article? Available at: <http://resources.bmj.com/bmj/authors/authors/checklists-forms/is-bmj-the-right-journal-for-my-research-article> (Last accessed: April 26, 2010)
20. Directory of Open Access Journals. Available at: <http://www.doaj.org/> (Last accessed: April 26, 2010)
21. Živanović D, Javorac J. The appropriate use of the Vancouver referencing style in scientific papers published in biomedical journals. *Zdravstvena zaštita* 2019; 48(3):43-48.
-

Conflict of interest (sukob interesa): None declared.

Received (primljen): 15.01.2020.

Revised (revizija): 27.03.2020.

Accepted (prihvaćen): 27.03.2020.

Online first (prvo onlajn postavljanje): 27.03.2020.

Autor za korespondenciju: Tatjana Šipetić, Farmaceutska komora Srbije, Mutapova 25, 11000 Beograd, Srbija; e-mail tatjana.sipetic@farmkom.rs

Corresponding author: Tatjana Šipetić, The Pharmaceutical Chamber of Serbia, Mutapova 25, 11000 Belgrade, Serbia; e-mail tatjana.sipetic@farmkom.rs

---